

Jaana Parviainen Vastarinnan koreografioita

Päiväkodin kehityskeskustelussa hoitaja kysyi, miksi viisivuotias tyttärentiellä kömpii pöydän alle istumaan kesken

askartelun. Hän lähtee konttailemaan lattialla kesken pukemisen. Ulkona hän konttaa vesilätäköissä kurahousut jalassa. Hoitajan mielestä konttaaminen on outoa käytöstä ja siihen pitäisi puuttua jotenkin.

Mikä tekee konttaamisesta niin sietämätöntä, että sitä ei sallita enää viisivuotiaalle lapselle aikuisista puhumattakaan? Onko se ärsyttävää siksi, että pudottautumalla pystyasennosta polvilleen konttaava rikkoo kehollisesti symmetrisen suhteen muihin? Hän luopuu kasvoilla hallittavasta kommunikatiosta, asettuu muiden alapuolelle, ulottumattomiin ja muita vastaan. Konttaamiseen eleenä tiivistyy monia voimakkaita merkityksiä: nöyrytminen, kunnioitus, nöyryytys, armon pyytäminen, avuttomuus, tyhmyys, kykenemättömyys, itsesääli, juopumus, seksuaalisuus, koomisuus, eläimellisyys. Konttaava aikuinen herättää voimakkaita ristiriitaisia tunteita. Häneen suhtaudutaan joko suojelevasti tai aggressiivisesti.

Kadulle polvistuneet romanilaiskerjäläiset ovat tehneet monen suomalaisen ohikulkijan olon ahdistuneeksi viime vuosina. Syy ei välttämättä ole kerjäläisten itsensä ahdinko vaan heidän hiljaisen eleensä vaatimus, joka puhkaisee ilkeästi meidän pohjoismaisen hyvinvointikuplamme. Meistä on kiusallista, että kerjäläiset eivät edes yritä näyttellä olevansa tasa-arvoisia meidän kanssamme kuten omat köyhämme.

Todellisuuden tutkimuskeskus käytti konttaamista oivallisesti poliittisena eleenä syksyllä 2007 Helsingin keskustassa.

Ryhmän jäsenet pohtivat, onko mitään syytä, jonka puolesta he olisivat valmiit kuolemaan tai edes konttaamaan. Ryhmän järjestämä konttausperformanssi Kolmen sepän patsaalta Eduskuntatalolle lakkolevien hoitotyöntekijöiden puolesta herätti laajaa kiinnostusta mediassa. TV-kamerat kuvasivat ja toimittajat parveilivat neljän vaivalloisesti etenevän konttaajan ympärille. Osa paikalla olleesta yleisöstä ryhtyi huolehtimaan konttaajista suojaamalla heitä kadunylityspaikoissa. Eräälle ryhmän jäsenelle tarjottiin hanskoja, jotta hänen kätensä eivät hankautuisi rikki katukiviä vasten. Yllättävää oli, että paikalla olleet ihmiset eivät suhtautuneet performanssiin symbolisena aktina vaan heihin vetosi konttaavan kehon kömpelyys, hauraus ja haavoittuvuus.

Kehoa on aina käytetty poliittisen vastarinnan välineenä. Mielenosoitusten tehon on uskottu perustuvan ruumiin fyysisen voiman käytölle ja näytölle. Monet 2000-luvun vaihteen ASEM- ja G8-mielenosoitukset riistäytyivät väkivaltaisiksi mellakoiksi. Vappumarsit punaisine lippuineen ovat perinteisesti olleet työväenliikkeen fyysisen voiman osoitus. Kojjärven puolustajat 1980-luvun vaihteessa herättivät kummastusta kahlitsemalla itsensä ketteillä puskutraktoreihin. Viime vuosina kehon käyttö poliittisena välineenä on karnevalisoitunut. Pride-paraatit suurkaupungeissa eri puolilla maailmaa haluavat muistuttaa seksuaalisesta

moniarvoisuudesta, eivät vakavilla, fyysistä voimaa uhkuvilla marsseilla tai mellakoilla vaan seksiä tihkuvalla tanssilla, näyttävillä rooliasuilla ja provokatiivisilla eleillä.

Semioottinen politiikantutkimus on tarkastellut mielenosoituksia ja erilaisia poliittisia tempauksia vastarinnan symbolisina akteina. Se on häivyttänyt yksittäisten kehojen ja niiden eleiden koreografiat näkymättömiin yhteiskunnallisten voimien ja massaliikkeiden taakse. Esimerkiksi Gene Sharp tekee jyrkän erottelun mielenosoitusten fyysisen voiman käytön ja symbolisen aktin välillä. Susan Foster artikkelissaan ”Choreographies of Protest” (2003) kyseenalaistaa tämän jaottelun. Emme näe toisia ihmisiä sen enempää symboleina kuin pelkinä ruumiinakaan. Tietyt ruumiilliset piirteemme kuten ihonväri tai pituus kietoutuvat yhteen erilaisten kulttuurista periytyvien ja itse valitsevien kehollisten asentojen ja asenteiden kanssa. Kehon ilmaisevuus on monimutkainen kudelma omasta tahdosta riippumattomia ruumiillisia sekä omalla toiminnalla ja käytöksellä rakennettuja kehollisia piirteitä.

Foster pohtii pienten eleiden voimaa ja merkitystä USA:n rotuerottelupolitiikan murtumisessa 1960-luvulla. Neljä nuorta mustaa miestä astuu lounasravintolaan ja istuu valkoisille tarkoitettuun vapaaseen pöytään Greensborossa Pohjois-Carolinassa vuonna 1960. Kahvilassa syntyy hämminkiä ja tarjoilija käy kertomassa miehille, että heille ei tarjoilla mitään. Miehet istuvat paikallaan reagoimatta asiaan mitenkään. Heitä solvataan, heitetään ruualla ja pahoinpidellään, mutta he tulevat aina uudestaan. Istuvat rauhallisina ja levollisina paikoillaan, pyrkien omalla

eleettömällä läsnäolollaan lievit-
tämään kasvavaa jännitettä tilassa.

Sana heistä leviää ja muut mustat opiskelijat alkavat seurata heidän esimerkkiään. Monet valkoiset alkavat boikotoida mustien valloittamia kahviloita. Puolen vuoden päästä isot lounasravintolaketjut, tuskastuneena ansionmenetyksiinsä, alkavat neuvotella apartheidia vastustavien kansalaisjärjestöjen kanssa. Yksinkertaisen älykäs koreografia alkaa kantaa hedelmää.

Jo vuosia Greenpeace on pyrkinyt kehittämään vastavanlaisia älykkäitä koreografioita erilaisissa tempauksissaan ja kampanjoissaan. Greenpeacen koreografioiden keskeisenä ideana on nöyryyttää ja tehdä naurettavaksi vahva ja voimakas vastustaja kuten suomalaiset metsäyhtiöt, Ranskan valtio tai Norjan valanpyyntialukset yksinkertaisilla välineillä ja nopealla toiminnalla. Yksi tunnetuin koreografian väline on nopeasti liikkuva harmaansininen kumivene. Kun halutaan Greenpeacen näkyvän, joukko keltaisiin haalareihin pukeutuneita aktivisteja ryntää paikalle. Median ja järjestön itsensä välittämät kuvat ovat välttämätön osa Greenpeacen spehtaakkelia. Tuoreessa muistissa on vielä kevään 2007 Greenpeacen

koreografia Olkiluodon ydinvoimalatyömaalla. Kuusi aktivistia tunkeutuu työmaalle ja linnoittautuu 100 metriä korkean nosturin päähän. Aktivistit lähettävät reaaliaikaista kuvaa ylhäältä käsin viranomaisten pyöriessä neuvottomina alhaalla maassa. Kuvakulma ei voisi olla herkullisempi Greenpeacen kannalta.

Greenpeacen koreografioissa on jännitystä ja vaarallisia tilanteita, mutta niistä puuttuu konttaajien ja greensborolaisten kyky käyttää kehon haurautta ja haavoittuvuutta vastarinnan välineenä. Kehon haurauden varaan rakentuissa vastarinnan koreografioissa toimijat kykenevät hallitsemaan tilannetta oman kehon läsnäolon intensiteetin säätelyllä ja hiljaisuudella. Heillä on riittävästi kinesteettistä älykkyyttä ymmärtää, miten valtasuhteet ja ihmisten käsitykset asioista rakentuvat poliittisesti räjähdysalttiissa tilanteessa. Väärä liike, ele tai katse voi olla kohtalokas. Kekseliään koreografian avulla he saattavat joskus onnistua pitämään lankoja käsissään ja laittaa liikkeelle uudenlaisia tapoja toimia ja suhtautua asioihin.

Monille on jäänyt lähtemättömästi mieleen eräs uutiskuva opiske-

lijamielenosoituksesta Pekingistä Tiananmenin aukiolta kesällä 1989. Tätä vastarinnan koreografiaa on vaikeaa unohtaa, niin hyvin se on vain yhdellä näkemällä syöpinnyt mieliin. Valkoiseen paitaan pu-
keutunut nuori hento mies seisoo panssarivaunuletkan edessä ja katsoo suoraa kohti tankkeja. Katsoja voi melkein kuvitella hänen kirikkaat kasvonsa ja päättäväisen ilmeensä. Ensimmäinen tankki pysähtyy lähes äimistyneenä ja yrittää väistää miestä oikealle. Mies siirtyy uudelleen tankin eteen, ja takana tulevat tankit törmäilevät epävarmoina toisiinsa. Miljoonayleisö nauraa kotisohvallaan. Suurvalta Kiinaa on nöyryytetty ja seuraukset ovat veriset. Miehen henkilöllisyys ei koskaan selviä. Ilmeisesti hänet murhataan monien muiden mukana.

Olisi silti harhaanjohtavaa väittää, että eleet ja koreografiat kaatavat ja rakentavat instituutioita ja yhteiskuntia. Sen sijaan koskaan ei kannataisi vähätellä kinesteettistä älykkyyttä ja kykyä rakentaa resistanssin koreografioita. Ne saattavat joissakin tilanteissa olla meidän ainut keinomme puolustautua ja saada oikeutta. Annan siis lapseni vastakin kontata lattialla. En edes viitsinyt mainita hoitajalle, että ei konttaus vielä mitään. Yöllä hän muuttuu punaiseksi lohikäärmeeksi ja lentelee taivaalla Hillan ja Oiva Pekan kanssa.

